



Over wilde, maar trouwe vrienden

Op het moment van dit schrijven heeft het coronavirus de wereld in zijn ban. De media lijken over niks anders te berichten. Een van de vele nadelige gevolgen daarvan, is dat ander belangrijk nieuws onvermijdelijk in de schaduw komt te staan. Zo vernamen we tot ergens midden februari 2020 dat in de Vlaamse Ardennen iemand met een kettingzaag en vergif eeuwenoude bomen had beschadigd. Ik was vertrouwd met de bizarre, gelukkig zeldzame gevallen dat iemand er 's nachts op uittrok om koeien of paarden te verminken, enkele jaren geleden nog in Limburg en de Noorderkempen. De dader, blijkbaar iemand met sadistische neigingen, takelde met een mes meerdere dieren gruwelijk toe. Dat iemand iets vergelijkbaars zou doen met bomen, had ik niet kunnen bedenken. Maar het gebeurt op dit moment, in de buurt van Maarkedal. Het nieuws over het coronavirus herleidt de misdaden van de boomvernieler tot een trivialiteit. Ten onrechte. De schors van meerdere eiken en beuken werd rondom de stam doorgezaagd, waardoor de kruin geen verbinding met de wortels meer kan maken. Als er niet wordt ingegrepen, gaan de bomen dood. Er zit pijnlijke ironie in het gegeven dat de dader het grote belang van de bomen lijkt te beseffen; anders had hij hen niet als slachtoffer gekozen. Ik put troost uit het feit dat zijn misdaden aandacht kregen in het journaal, tenminste toch vóór de coronacrisis alle aandacht naar zich toe trok. Het wijst op een hernieuwde belangstelling voor bomen en bossen. Hoewel we, zeker sinds de industriële revolutie, bomen steeds meer reduceerden tot hun economische en praktische waarde, is onze fasci-





Paardenkastanjes in de Sint-Denijslaan, lente 2020

natie voor hun mysterieus en ondoorgrondelijk karakter nooit geheel verdwenen. Zoals de Enten in Tolkiens *In de ban van de ring*, hebben ze een heel ander levensritme dan mensen en dieren. Ze worden vaak véél ouder en leven heel wat trager. In Californië staan sequoia's die meerdere duizenden jaren oud zijn. Sommige waren er reeds toen Paulus het christendom stichtte. Ze waren nog jong in de vroege middeleeuwen, maar reeds minstens vijftienhonderd jaar toen Columbus onwetend en per toeval een nieuw continent ontdekte. Toen ik voor de eerste keer de *General Sherman Tree* zag, in de Californische Sierra Nevada, was dat een ervaring die me levenslang zal bijblijven, vergelijkbaar met mijn eerste kennismaking met de Sagrada Família in Barcelona of de Sixtijnse kapel in Vaticaanstad. Bomen zijn met een andere tijdsdimensie geconnecteerd. Mensen denken in decennia, of hoogstens in enkele generaties. Bomen daarentegen overspannen era's, en blijven onberoerd bij het nieuws van de dag, of zelfs bij de hype van de eeuw. Bossen kunnen zelfs tien- tot honderdduizenden of miljoenen jaren oud worden, een tijdsdimensie waarbij we ons nauwelijks nog iets kunnen voorstellen.

De crimineel die met zijn kettingzaag de bomen in de Vlaamse Ardennen toetakelt, vernielt niet zomaar een houten ding, een object met takken en bladeren. Hij pleegt een aanslag op een uniek levend organisme met een





Parkbos, lente 2020

eigen biografie, een persoonlijkheid en karakter. Niet eens zo lang geleden leek een dergelijke opvatting eerder in de categorie *new age* thuis te horen, maar recente wetenschappelijke studies illustreren de complexiteit en biologische rijkdom van bomen en bossen. De Duitse boswachter Peter Wohlleben legt dat prachtig uit in zijn bestseller *Het verborgen leven van bomen* uit 2015. Hij baseert zich op harde wetenschappelijke inzichten en gegevens, maar het belet hem niet om ook romantisch klinkende zinnen neer te pennen, zelfs integendeel: "Onze zorgen om de bomen zouden niet alleen gemotiveerd moeten zijn door materiële voordelen. Ook de kleine raadsels en wonderen zijn de moeite waard bewaard te blijven. Onder het bladerdak spelen zich dagelijks dra-

ma's en ontroerende liefdesgeschiedenissen af; dit is het laatste stuk voor onze huisdeur waar we nog avonturen kunnen beleven en geheimen kunnen ontdekken."

Het Amerikaanse leger gebruikte tijdens de Vietnamoorlog het vreselijke chemische middel *Agent Orange* om bomen te ontbladeren, zodat de zogenaamde Vietcong zich minder goed kon verstoppen in de jungle. Er werd een enorme hoeveelheid *Agent Orange* over Vietnam uitgesproeid. Het resultaat was niet enkel dat het bladerdek van het oerwoud afstierf; het gif veroorzaakte ook diverse kankers en aangeboren misvormingen bij duizenden kinderen. We zijn nu ruim vijftig jaar verder. Ik durf hopen dat een meerderheid, ook in de Verenigde Staten, ondertussen van mening is dat het gebruik van *Agent Orange* immoreel is, ook in oorlogstijd. Het product maakte een ontelbaar aantal onschuldige slachtoffers. Maar we gaan er maar echt moreel correct over oordelen, als we onder de slachtoffers ook de bomen en het bos, en al het leven dat zich daarin bevindt, durven rekenen. Gelukkig zijn er auteurs die hierop reeds lang geleden de aandacht vestigden. De Amerikaanse filosoof en naturalist Henry David Thoreau (1817-1862) schreef in de 19de eeuw reeds uitvoerig over de waarde en het belang van bomen en bossen. De schrijver Richard Higgins wijdde recent een heel boek aan de manier waarop Thoreau naar bomen

keek, en hoe hij erover schreef: *Thoreau And The Language Of Trees* (2017). Niemand die dit boek leest en doordrongen wordt van Thoreau's sensitiviteit voor de bomen waarmee hij kennismaatte, kan begrip opbrengen voor de manier waarop wereldwijd bomen nog steeds mishandeld worden. Een paar citaten uit Thoreau's teksten kunnen volstaan: "Als een man uit liefde voor het bos er dagelijks een tijd in verblijft, loopt hij het risico dat men hem een leegloper noemt. Maar als hij zijn tijd doorbrengt als speculant, de bomen rooit en de aarde kaal maakt voor haar tijd is gekomen, dan beschouwt men hem als een ijverige en ondernemende burger." En: "Ik stapte geregeld acht of tien mijlen door diepe sneeuw om een afspraak na te komen met een beuk, een berkenboom of met een oude bekende tussen de dennen."

Ik ben ervan overtuigd dat Elaine Ost, de auteur van dit boek over Gentse bomen, perfect begrijpt waar Thoreau het over heeft. Ze had de voorbije jaren meerdere afspraken met tientallen bomen, in en om Gent. Gaandeweg werden het oude bekenden. Ze kon ze over de seizoenen heen volgen, leerde zien of ze zich gezond dan wel zwak voelden en ze slaagde erin om velen onder hen gewillig te laten poseren. We moeten Elaine zeer dankbaar zijn, dat ze tussenpersoon wou spelen tussen de bomen en ons, haar lezers. Haar boek laat ons toe om ook zelf op bezoek te gaan bij haar geliefkoosde bomen. Ik had het eerder over de reuzenbomen in Californië, zoals de *General Sherman Tree*. Maar ook in het centrum van Gent, en op sommige plaatsen op fietsafstand van de stad, kan men heel bijzondere ontmoetingen met bomen hebben. Elaine haalt ergens de eeuwenoude linde uit Massemen aan, dichtbij de plaats waar ik zelf opgroeide. Als kind speelde ik met mijn neefjes letterlijk binnenin de boom. Zijn



Tamme kastanje in de Sint-Annadreef, winter 2019

knoestige stam is hol, we konden er ons in verstoppen. Die uren speelplezier in de linde behoren tot de mooiste en meest beklijvende herinneringen uit mijn kindertijd.

Wie Elaine haar bomen wil bezoeken, benadert ze best met respect. Ook bomen houden van privacy. Ze verkiezen stilte boven lawaai, waarderen rust meer dan drukte en doen alles liever traag dan snel. Het boek van Elaine zal ongetwijfeld tot gevolg hebben dat steeds meer mensen de bomen zelf willen zien, willen aanraken en betasten, er tijd onder doorbrengen. Dat is begrijpelijk. De Schots-Amerikaanse auteur en natuurbeschermmer John Muir, die prachtige teksten schreef over de bomen, bossen en bergen van Californië, merkte ooit op: "Duizenden vermoeide, zenuwlijdende en hypergeciviliseerde mensen beginnen te begrijpen dat naar de bergen gaan, thuiskomen is; dat wildheid noodzakelijk is." Vlaanderen heeft geen bergen, maar wel veel mensen die verdacht veel lijken op diegenen die John Muir voor ogen had. Echte wildheid hebben we evenmin, maar de bomen die Elaine Ost beschrijft, komen toch aardig in de buurt. Ze leven weliswaar in een omgeving die door en door is vermenselijkt, sommige bevinden zich zelfs midden in de stad, maar ze zijn niet getemd, geknecht of gedomesticeerd. Het zijn en blijven wilde en vreemde, soms bevreemdende organismen. We kunnen elkaar leren kennen, maar een echte connectie maken kan lang duren. Ik denk dat ik een goede band heb met de bomen in mijn tuin, maar ik werk er al aan sinds mijn kindertijd.

De klimaatopwarming, de toename van fijn stof, de moeilijkheden omtrent de waterketen en andere milieu-gerelateerde problemen zorgen ervoor dat steeds meer mensen zich bewust worden van het immense belang van bomen en bossen. Dat is vanzelfsprekend een zeer goede zaak. Maar zolang we bomen louter instrumenteel benaderen, vanuit de vraag wat ze voor onze gezondheid, onze welvaart of economie betekenen, hebben we nog niet goed begrepen waar auteurs zoals Thoreau en John Muir het over hebben. Het boek van Elaine Ost zit wat dat betreft op de juiste golflengte. Ik verwacht dat het veel lezers zal inspireren om op zoek te gaan naar dezelfde frequentie. Beter nog: ik hoop dat elk van haar lezers nadat het boek uit is, niet alleen de bomen die ze beschrijft zal bezoeken, maar er ook een zal planten. Er is een oud Chinees spreekwoord, toegeschreven aan Confucius, dat zegt: "Het beste moment om een boom te planten is 10 jaar geleden. Het op één na beste moment is nu."

Lees eerst het boek, maar onmiddellijk daarna: plant die boom! Misschien staat hij over tweehonderd jaar in de veertigste editie van dit boek.

Johan Braeckman

HOOGLERAAR WIJSBEGEERTE, UNIVERSITEIT GENT



